

Jan Kudrelek, Sławomir Kudrelek

Wydział Nauk Społecznych, Gdańska Szkoła Wyższa

Warunkowe umorzenie postępowania karnego jako przejaw interdyscyplinarności prawa karnego z uwzględnieniem status pokrzywdzonego

Streszczenie

Interdyscyplinarność w prawie jest zjawiskiem powszechnym. Uzasadnieniem tego jest wzajemne przenikanie się wartości i norm prawnych jej chroniących. Niewątpliwie skuteczność systemu prawa w danym państwie wymaga, żeby normy poszczególnych dyscyplin prawa uzupełniały normy innych dyscyplin prawa. Także prawo karne sensu largo jest zespołem norm wzajemnie się uzupełniających. Zależność prawa karnego materialnego i prawa karnego procesowego nie podlegają potrzebie tłumaczenia. Materialne prawo bez norm określających tryb postępowania byłoby prawem „martwym”. Przykładem ścisłego związku między normami prawa karnego materialnego i prawa karnego procesowego jest instytucja warunkowego umorzenia. Wiążąca materialno-procesowa instytucja warunkowego umorzenia jest bardzo silna i, jak podkreśla się w literaturze, raczej nierozdzielna. Na tle zmiany tej instytucji znacząco dostrzegalne jest także zwiększenie udziału aspektu procesowego wyrażającego się w tworzeniu kompleksu przepisów formalnych, normujących procedurę orzekania o warunkowym umorzeniu postępowania karnego. Ustawodawca rozwijając regulację procesową warunkowego umorzenia uwzględnia nowy trend w polityce karnej, jakim jest zwiększenie roli uczestników procesu, a zwłaszcza oskarżonego i pokrzywdzonego na wydawane przez sąd orzeczenie w drodze porozumienia się co do kwestii naprawienia szkody i zadośćuczynienia ofierze przestępstwa. Publikacja ukazuje wzajemne i uzupełniające się oddziaływanie norm prawa karnego i prawa karnego procesowego na przykładzie instytucji warunkowego umorzenia postępowania karnego.

Słowa kluczowe: umorzenie, naprawienie szkody, ofiara przestępstwa, pokrzywdzony, podejrzany, przestępstwo, środek probacyjny, zadośćuczynienie, porozumienie, mediacja, więź materialno-procesowa, postępowanie przygotowawcze.

Związki prawa karnego materialnego z prawem karnym procesowym, określanym także terminem „procedura karna”, nie ograniczają się do konieczności wspólnego istnienia, lecz wyrażają się we wpływie prawa karnego materialnego na kształt procesu karnego, a także we wspólnej realizacji pewnych ogólnych założeń i idei prawnych leżących u podstaw całego wymiaru sprawiedliwości (Murzynowski, 1994, s. 58; Waltoś, 1977; s. 181; Wąsek, 1997, s. 233). Istnienie procesu karnego jest niezbędnym warunkiem realizacji przepisów prawa karnego, które właśnie w formie działalności procesowej organów ścigania karnego i wymiaru sprawiedliwości znajdują swe urzeczywistnienie. Z drugiej strony proces nie może egzystować bez istnienia

prawa karnego materialnego; taki proces nie miałby przedmiotu realizacji i byłby pozbawiony racji bytu.

Należy również zwrócić uwagę na istnienie pewnych instytucji mieszanych, które wiążą się zarówno z prawem karnym materialnym, jak i prawem karnym procesowym. Do takich instytucji należą (niezależnie od miejsca zlokalizowania przepisów, które ich dotyczą): tryb ścigania przestępstw z oskarżenia prywatnego, tryb ścigania przestępstw na wniosek pokrzywdzonego, przedawnienie, warunkowe umorzenie postępowania, immunitety materialno-procesowe, naprawienie szkody wyrządzonej przestępstwem itp.

W związkach prawa karnego materialnego z prawem procesowym A. Murzynowski (1994, s. 59) odnajduje prymat idei i przepisów tego pierwszego nad normami procesu karnego, służącego jego realizacji. Jednocześnie dostrzega (1994, s. 70) wyraźną autonomię i samodzielność prawa procesowego. Zgodzić się należy z poglądem, że cały system prawa karnego procesowego powinien być dostosowany do pewnych zasadniczych założeń i idei oraz konstrukcji przyjętych w prawie materialnym (Gerecka-Żołyńska, Mazur, Paluszkiewicz, 2009, s. 271). Egzegeza przepisów prawa karnego procesowego nie powinna być prowadzona w oderwaniu czy wręcz w kontrze z systemem prawa karnego materialnego (Gerecka-Żołyńska, Mazur, Paluszkiewicz, 2009, s. 272). Sposób rozstrzygnięcia pewnych kwestii w przepisach Kodeksu karnego implikuje w sferze prawa procesowego przyjętymi tam konstrukcjami prawnymi (np. sąd wymierzając karę oskarżonemu zgodnie z art. 53 § 2 k.k. bierze pod uwagę „właściwości i warunki osobiste sprawcy, sposób życia przed popełnieniem przestępstwa i zachowanie się po jego popełnieniu”; ustaleniu tychże danych sprawcy służy wywiad środowiskowy i dane osobopoznawcze gromadzone przez właściwe organy na podstawie art. 213 i 214 Kodeksu postępowania karnego). Można również dostrzec zjawisko odwrotne, gdzie autonomiczne konstrukcje prawa karnego procesowego oddziałują na stosowanie prawa karnego materialnego (takim przykładem może być wykorzystanie dowodu z kontroli operacyjnej niewchodzącego w zakres tzw. przestępstw katalogowych — art. 168b k.p.k. do wykazania, że zostały naruszone normy prawa karnego materialnego; podobnie ustalenie z oskarżonym wymiaru kary na zasadzie art. 335 k.p.k. wykraczające poza możliwości i przesłanki nadzwyczajnego złagodzenia określone w części ogólnej kodeksu karnego). Dostrzegając wiele obszarów zaświadczających o interdyscyplinarności prawa karnego materialnego z prawem procesowym, a niekiedy także z prawem cywilnym (np. w sytuacji zasądzania przez sąd obowiązku naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę), niniejszy artykuł odniesie się do instytucji warunkowego umorzenia postępowania karnego, stanowiącej klasyczny przykład powiązania prawa karnego materialnego z prawem procesowym, a w mniejszym zakresie także z prawem cywilnym.

Więć prawa materialnego i procesowego jest zawarta już w kształcie normatywnym warunkowego umorzenia postępowania karnego. Aktualne unormowanie tej instytucji ocenianej powszechnie jako hybrydowa (materialno-procesowa), jest wynikiem specyficznej ewolucji tej konstrukcji prawnej (Kunicka-Michalska, 1982, s. 98). Kodeks postępowania karnego z 1928 r. nie przewidywał w arsenale swoich rozstrzygnięć karnych warunkowego umorzenia postępowania karnego. Dyskusja nad

wprowadzeniem do polskiego prawa warunkowego umorzenia rozpoczęła się dopiero w toku prac nad projektem Kodeksu karnego w 1966 r. i miała być to początkowo tylko instytucja prawa karnego. U podłoża powstania tej instytucji legło wprowadzenie nowego środka karnego zwalczania przestępczości mniejszej wagi, tzw. drobnej przestępczości, a także z drugiej strony idee humanizacji polityki karnej, wdrażane przez zwiększenie możliwości stosowania środków karnych wolnościowych wobec sprawców niektórych przestępstw (Bafia, 1968, s. 638). Jednak od początku wszelkie konstrukcje prawne w tym obszarze miały tylko charakter karny materialny i miały być instrumentem racjonalizacji polityki karnej. Zagadnienia procesowe nie były na tym etapie przedmiotem jakichkolwiek rozważań (Gerecka-Żołyńska, Mazur, Paluszkiewicz, 2009, s. 273).

Prawodawca jednak rychło zreflektował się, iż istnieje konieczność powiązania przepisów prawa materialnego z procesowym. Nie można bowiem pozostawić nawet najlepszych norm prawa karnego materialnego bez przepisów proceduralnych, pozwalających na ich stosowanie w toczącym się postępowaniu wobec sprawców przestępstw. Ostatecznie warunkowe umorzenie postępowania karnego, jako instytucja prawa karnego, zostało wprowadzone do polskiego prawa karnego materialnego ustawą Kodeks karny, uchwaloną 19 kwietnia 1969 r. (Dz.U. nr 13 poz. 94). Regulacji karnej materialnej odpowiadały unormowania proceduralne zawarte w odrębnej ustawie: w Kodeksie postępowania karnego (ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. Kodeks postępowania karnego, Dz.U. nr 13 poz. 96). Oznaczało to, że materialne podstawy nowej instytucji zostały zawarte w Kodeksie karnym, natomiast tryb stosowania został określony w Kodeksie postępowania karnego. Orzekanie w przedmiocie warunkowego umorzenia w zależności od stadium postępowania należało do prokuratora (art. 284 § 1 d.k.p.k.) lub sądu (art. 299 § 1 pkt 5 i art. 361 § 1 d.k.p.k.). Wskazana kwestia uprawnień prokuratora do umorzenia warunkowego po latach jej stosowania wzbudzała kontrowersje, by ostatecznie doprowadzić do zmiany w tym obszarze i pozostawienia tylko kompetencji dla sądu. Wskazaną zmianę należy ocenić pozytywnie z uwagi, że warunkowe umorzenie jest rozstrzygnięciem w przedmiocie odpowiedzialności karnej, przełamuje zasadę domniemania niewinności, która to jako fundamentalna zasada państwa prawa zgodnie z art. 45 Konstytucji RP winna pozostawać w kognicji organów niezawisłych, jakimi są sądy.

Zasadnicze zmiany zarówno w materialnym, jak i procesowym kształcie warunkowego umorzenia przyniosły nowe kodyfikacje karne (ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny, Dz.U. nr 88 poz. 553 z późn. zm.; ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego, Dz.U. nr 88 poz. 555 z późn. zm.). Warunkowe umorzenie jest instytucją zakotwiczoną jednocześnie w obu ustawach — co do przesłanek materialnych (warunków) stosowania w kodeksie karnym (art. 66–68), natomiast co do trybu orzekania — w Kodeksie postępowania karnego (art. 339 § 1 pkt 2 oraz art. 341–342 k.p.k.). Obowiązujące regulacje prawne traktują warunkowe umorzenie jako wolnościowy środek karny związany z poddaniem sprawcy próbie. Zarówno regulacja karna materialna, jak i procesowa warunkowego umorzenia bardziej doniosłe niż dotąd podkreśla jego probacyjny i wolnościowy charakter, wprowadzając możliwość oddania sprawcy pod dozór kuratora, osoby lub

organizacji godnej zaufania oraz możliwość nałożenia na sprawcę szerszego zakresu obowiązków probacyjnych (Gerecka-Żołyńska, Mazur, Paluszkiewicz, 2009, s. 275). Wśród obowiązków probacyjnych sąd nakłada obligatoryjnie obowiązek naprawienia szkody, zaś fakultatywnie obowiązek informowania sądu lub kuratora o przebiegu próby, przeproszenia pokrzywdzonego, powstrzymania się od nadużywania alkoholu lub używania innych środków odurzających, wykonywania obowiązku alimentacji, zakazu prowadzenia pojazdów oraz tzw. świadczenia pieniężnego (art. 67 k.k.) (Tobis, 1974, s. 139; Zoll, 1973, s. 14). Więż materialno-procesowa instytucji warunkowego umorzenia jest bardzo silna i jak podkreśla się w literaturze raczej nierozzerwalna (Gerecka-Żołyńska, Mazur, Paluszkiewicz, 2009, s. 276). Na tle zmiany tej instytucji procesowej znacząco dostrzegalne jest także zwiększenie udziału aspektu procesowego wyrażającego się w tworzeniu kompleksu przepisów formalnych, normujących procedurę orzekania o warunkowym umorzeniu postępowania karnego. Ustawodawca, rozwijając regulację procesową warunkowego umorzenia, uwzględnia nowy trend w polityce karnej, jakim jest zwiększenie roli uczestników procesu, a zwłaszcza oskarżonego i pokrzywdzonego na wydawane przez sąd orzeczenie w drodze porozumienia się co do kwestii naprawienia szkody i zadośćuczynienia ofierze przestępstwa (art. 341 § 3 k.p.k.), a także na tendencje przyspieszenia procedowania w sprawach karnych i kończenia procesu orzeczeniem merytorycznym bez przeprowadzania rozprawy (Gerecka-Żołyńska, Mazur, Paluszkiewicz, 2009, s. 276).

Omawiając instytucję warunkowego umorzenia postępowania w kontekście jej związków z prawem materialnym i prawem formalnym, można także zauważyć, że związki te nie zostały ograniczone tylko do płaszczyzny karnoprawnej ale wkraczają także w obszar prawa cywilnego, głównie materialnego (Gerecka-Żołyńska, Mazur, Paluszkiewicz, 2009, s. 275; Tobis, 1974, s. 145). Związek z prawem cywilnym jest konsekwencją istoty instytucji warunkowego umorzenia, a zwłaszcza tego, że jej orzeczenie uzależnione jest w wielu przypadkach od obowiązku naprawienia szkody pokrzywdzonemu (art. 67 § 3 k.k.). Zadanie prawa cywilnego w tym zakresie polega przede wszystkim na unormowaniu niezmiennie różnorodnych sytuacji, w których występuje obowiązek naprawienia szkody przez osobę zobowiązaną. Głównym źródłem wspomnianego obowiązku są czyny niedozwolone (zwłaszcza sytuacje wynikające z art. 415–449 k.c.). Przytoczone przepisy prawa cywilnego znajdują zastosowanie dla oceny faktu zaistnienia szkody i ustalenia jej rozmiarów. Natomiast przepisy prawa karnego normują rozstrzygnięcie wskazujące, jaka część szkody, w jakiej formie i w jakim terminie ma zostać przez oskarżonego naprawiona (Murzynowski, 1970, s. 716–717).

Jak trafnie zauważa W. Daszkiewicz (1972, s. 47), zobowiązanie do naprawienia szkody orzeczone na podstawie przepisów prawa karnego zastępuje w pewnych sytuacjach rozstrzygnięcie sprawy cywilnej, które z kolei co do swoich praktycznych skutków powinno spełniać rolę, jaką normalnie spełnia orzeczenie zasądzające świadczenie.

Nie tracą z pola widzenia podstawowej funkcji represyjnej, jaką spełnia prawo karne i wymierzane przez niego kary, także środek karny w postaci obowiązku naprawienia szkody oprócz funkcji kompensacyjnej jest także nałożeniem na sprawcę przestępstwa określonej dolegliwości. Elementy represyjne nie są więc wyłączone

z odpowiedzialności cywilnej. Coraz częściej obserwujemy zjawisko polegające na spełnianiu funkcji penalnej przez odpowiedzialność cywilną. Z drugiej strony, prawo karne spełnia czasem funkcje charakterystyczne dla odpowiedzialności cywilnej. W szczególności występuje obecnie dwutorowość obowiązku naprawienia szkody: wynikające z przepisów prawa cywilnego i karnego.

Orzekając zatem o warunkowym umorzeniu postępowania i nakładając na oskarżonego obowiązek naprawienia szkody, sąd na podstawie zgromadzonego w toku postępowania materiału dowodowego ustala i określa rozmiar powstałej szkody i wskazuje zakres jej naprawienia. Rozstrzygając w tym przedmiocie i uwzględniając represyjno-wychowawczy charakter obowiązku naprawienia szkody, sąd bierze pod uwagę sytuację materialną oskarżonego i pokrzywdzonego, a w stosunku do osoby pokrzywdzonego rozpatruje nadto kwestię jego ewentualnego przyczynienia się do powstania szkody (Samborski, 2004, s. 27). Podkreślenia wymaga fakt, że sąd orzekając w trakcie warunkowego umorzenia obowiązek naprawienia szkody uwzględnia przedawnienie roszczeń majątkowych w terminach określonych w Kodeksie cywilnym. Dla ochrony interesów pokrzywdzonego jest to zdecydowanie niekorzystne, tym bardziej, że terminy przewidziane w prawie karnym są z reguły dłuższe od terminów przyjętych w prawie cywilnym (Gerecka-Żołyńska, 2002, s. 58). Odmienne, tj. według prawa karnego, liczone są zaś terminy przedawnienia roszczeń w sytuacji złożenia przez pokrzywdzonego odrębnego wniosku o naprawienie szkody złożonego na podstawie art. 46 § 1 k.k. Jest to rozwiązanie o tyle zasadne, że orzekając o obowiązku naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem należy dostrzegać prawnokarny charakter tej instytucji, co ma decydujące znaczenie przyjęcia prawa karnego jako właściwego do liczenia terminów. Obowiązek naprawienia szkody mimo, że stanowi instytucję prawa karnego i został pomyślany przede wszystkim jako środek walki z przestępczością, który jednocześnie ma prowadzić do resocjalizacji sprawcy, to spełnia też funkcję kompensacyjną, wywołującą istotne konsekwencje w sferze prawa cywilnego. Otóż w przypadku jego wykonania zobowiązanie cywilnoprawne wobec pokrzywdzonego (poszkodowanego) wygasa lub odpowiednio się zmniejsza. Z drugiej zaś strony przepisy prawa cywilnego określają górną granicę obowiązku nałożonego przez sąd na sprawcę przestępstwa. Wynikają z tego doniosłe konsekwencje. Tak więc omawiany obowiązek może obejmować także zadośćuczynienie za doznaną krzywdę (art. 445 k.c.). Wypada w tym miejscu podkreślić, że orzeczenie obowiązku naprawienia szkody w postępowaniu karnym nie zamyka drogi pokrzywdzonemu do dochodzenia niezaspokojonych roszczeń w drodze procesu cywilnego. Nie stwarza ono stanu rzeczy osądzonej w stosunku do procesu cywilnego. Orzeczenie takie nie stanowi również podstawy do nadania klauzuli wykonalności. Gdy sprawca nie wywiązuje się z nałożonego na niego obowiązku naprawienia szkody, naraża się jedynie na sankcje z zakresu prawa karnego (w szczególności możliwość podjęcia postępowania i wydanie wyroku skazującego) (Szpunar, 1974, s. 15; ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. poz. 396).

Obowiązek naprawienia szkody w obowiązującym stanie prawnym może być orzekany w kilku odmiennych stanach: 1) jako środek kompensacyjny obok kary, albo jako środek orzekany samoistnienie (art. 46 k.k.); 2) jako uzupełnienie orzekanych

środków probacyjnych (art. 67 § 3 k.k. — obligatoryjnie przy warunkowym umorzeniu); 3) jako uzupełnienie orzeczonej kary, która następnie zostaje zawieszona (art. 72 § 2 k.k.) (Rogalski, 2016, s. 403).

Po zmianie Kodeksu karnego w 2015 r. obowiązek naprawienia szkody oraz zadośćuczynienie za doznaną krzywdę nie stanowią środka karnego (zob. art. 39 k.k.) tylko zostały zaliczone do środków kompensacyjnych (rozdział Va k.k.) (ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw). Przepis art. 107 § 2 k.p.k. wprowadza zasadę, że orzeczenie obowiązku naprawienia szkody jest uważane za orzeczenie co do roszczeń majątkowych, co niewątpliwie wzmacnia funkcję kompensacyjną tego środka (Murzynowski, 1970, s. 716¹). Spełnienie jednak przez cywilną odpowiedzialność odszkodowawczą tradycyjnej funkcji kompensacyjnej (naprawienie szkody) nie oznacza, że nie jest realizowana funkcja represyjna i prewencyjna. Od dawna dostrzega się karnopolityczną użyteczność środków karnych o charakterze majątkowym, ich wartości wychowawczo-prewencyjne (por. Warkalło, 1972, s. 30–32).

Istnieją jednak ważne argumenty skłaniające do wniosku, że w warunkach współczesnego społeczeństwa, na obecnym etapie rozwoju kultury i świadomości społecznej „kompensacja” (naprawienie szkody wyrządzonej przestępstwem) może i powinna być brana pod uwagę jako jedna z funkcji (czy celów) kary, obok „funkcji represyjnej” (rozumianej jako zaspokajanie społecznego poczucia sprawiedliwości), „prewencji specjalnej” (rozumianej głównie jako wychowawczo-resocjalizacyjne oddziaływanie na sprawcę przestępstwa) i „prewencji generalnej” (rozumianej wyłącznie jako wychowawcze oddziaływanie kary na społeczeństwo) (Cieślak, 1968, s. 132).

Uznanie represyjnej funkcji odpowiedzialności cywilnej w związku z popełnionym przestępstwem, a z drugiej strony kompensacji jako jednego z możliwych celów kary, oznacza niewątpliwie zbliżenie obu tych dziedzin prawa zarówno na płaszczyźnie doktrynalnej, jak i praktycznej. Nie upoważnia to jednak do niedostrzegania istotnej różnicy między tymi dwoma rodzajami odpowiedzialności, w ślad za tym między tymi dwoma dziedzinami prawa, jakimi są prawo karne i prawo cywilne (Daszkiewicz, 1972, s. 66).

Kolejnym przykładem wzajemnego oddziaływania prawa karnego materialnego i prawa karnego procesowego jest uregulowana w art. 341 § 3 k.p.k. możliwość porozumienia się oskarżonego z pokrzywdzonym w celu uzyskania między nimi kompromisu w kwestiach kompensacyjno-zadośćuczynieniowych. Kompromis ten zachodzi wówczas, gdy między oskarżonym i pokrzywdzonym dochodzi do pojednania lub uzgodnią oni sposób naprawienia szkody, bądź sprawca naprawi wyrządzoną szkodę (Bieńkowska, 1998, s. 31)². Temu celowi ma służyć posiedzenie sądu w kwestii

¹ Już wówczas Murzynowski zwracał uwagę na potrzebę zmiany polityki karania, która powinna zmierzać do racjonalnego orzekania kary pozbawienia wolności przy jednoczesnym rozwijaniu środków probacyjnych i szerszym orzekaniu obowiązku naprawienia szkody, co będzie sprzyjać ochronie interesów pokrzywdzonego.

² Nie ulega jednak wątpliwości, że możliwość przeprowadzenia mediacji lub doprowadzenia do porozumienia oskarżonego z pokrzywdzonym nie eliminuje zupełnie „niesformalizowanego” dogadania

warunkowego umorzenia postępowania wyznaczone na podstawie art. 339 § 1 pkt 2 oraz art. 414 § 4 k.p.k. — zgodnie z treścią art. 341 § 3 k.p.k.

Sąd orzekający uwzględnia przebieg negocjacji między pokrzywdzonym a oskarżonym — bez względu na wybraną formę ich kontaktu — nadto należy przypomnieć, że poza zakresem swobodnych ustaleń pozostaje kwestia wysokości odszkodowania, która z uwagi na swój materialny charakter i obowiązywanie w procesie karnym zasady prawdy materialnej musi jej odpowiadać (Gerecka-Żołyńska, Mazur, Paluszkiewicz, 2009, s. 272). Istotnym jest tu zauważyć, że przez rozbudowanie w części procesowej przepisów dotyczących warunkowego umorzenia w obszarze możliwości porozumienia się tych uczestników procesu karnego w kwestii naprawienia szkody lub innego zadośćuczynienia szkód wynikających z popełnionego przestępstwa, prawodawca stworzył również możliwość aktywnego udziału oskarżonego i pokrzywdzonego w kształtowaniu treści wyroku o warunkowym umorzeniu. Rezultat porozumienia powinien bowiem sąd wziąć pod uwagę, kiedy wydaje orzeczenie o warunkowym umorzeniu postępowania karnego (art. 341 § 4 k.p.k.).

Oprócz zaprezentowanych już koherencji norm prawa karnego materialnego z prawem karnym procesowym, warto jeszcze podnieść, że ustawodawca wyodrębnił grupę przepisów regulujących tryb podjęcia postępowania warunkowo umorzonego, gdzie ów związek prawa materialnego z prawem procesowym prezentuje się niezwykle wyraziście. Kodeks karny statuuje podstawy fakultatywnego i obligatoryjnego podjęcia postępowania warunkowo umorzonego (art. 68 k.k.) (Kozioł, 2000, s. 25). Ustawa karnoprosowa zaś reguluje przebieg postępowania w przedmiocie podjęcia postępowania warunkowo umorzonego (art. 549–551 k.p.k.) (Paluszkiewicz, 2005, s. 32). Przepisy karne materialne uzyskują więc tym samym swoje „dopełnienie” w regulacjach karnoprosowych (Gerecka-Żołyńska, Mazur, Paluszkiewicz, 2009, s. 272).

Dokonując oceny pozycji procesowej pokrzywdzonego w postępowaniu w przedmiocie warunkowego umorzenia, to można przyjąć, że pomimo tego, iż nie jest on z racji samego pokrzywdzenia stroną w trakcie orzekania przez sąd o warunkowym umorzeniu, to jednak ustawodawca zagwarantował mu możliwość oddziaływania na ostateczne rozstrzygnięcie. Punktem wyjścia jest tu treść art. 336 § 4 k.p.k., który stanowi, że odpowiednio stosuje się art. 334 k.p.k. Wynika z niego obowiązek spoczywający po stronie oskarżyciela publicznego zawiadomienia pokrzywdzonego o zakończeniu postępowania przygotowawczego i przesłaniu wniosku o warunkowe umorzenie postępowania karnego do sądu. Wydaje się, że tylko taka interpretacja „odpowiednio” stosowania art. 334 k.p.k. jest właściwa. W przeciwnym razie powodowałoby to brak wiedzy pokrzywdzonego, że został złożony do sądu wniosek o warunkowe umorzenie postępowania, a to już nie służyłoby ochronie jego interesów.

Dysponując wiedzą, że oskarżyciel publiczny złożył do sądu wniosek o warunkowe umorzenie, pokrzywdzony może skorzystać z możliwości złożenia wniosku do sądu o informowanie go o dacie i miejscu rozprawy albo posiedzenia w przedmiocie warunkowego umorzenia (art. 341 k.p.k.). Pozwala to na udział pokrzywdzonego

się oskarżonego z pokrzywdzonym, które także będzie miało znaczenie dla ewentualnego zakończenia postępowania umorzeniem warunkowym i określenia warunków naprawienia szkody.

w postępowaniu sądu dotyczącego rozpoznania wniosku o warunkowe umorzenie. Tenże udział należy sprowadzić do aktywnej postawy pokrzywdzonego, a nie tylko do biernej aktywności. Nadto, jak omówiono wyżej, sąd może uzależnić orzeczenie warunkowego umorzenia od porozumienia się oskarżonego z pokrzywdzonym w kwestii naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem. Uzupełnieniem uprawnień pokrzywdzonego w obszarze warunkowego umorzenia postępowania karnego jest uprawnienie do wniesienia apelacji mimo, że co do zasady nie jest on stroną postępowania sądowego (art. 444 k.p.k.).

Podsumowując, problematyka instytucji warunkowego umorzenia postępowania karnego jest wyrazistym przykładem interdyscyplinarności w systemie prawa polskiego. Warunkowe umorzenie wykorzystuje szeroki związek z prawem materialnym i prawem formalnym. Rozwiązania prawa materialnego stanowiące warunki stosowania tejże instytucji (art. 66 k.k.) zostały dopełnione unormowaniami proceduralnymi określającymi tryb orzekania. Natomiast w przedmiocie spełnienia funkcji kompensacyjnej w trakcie orzekania instytucji warunkowego umorzenia prawo karne wykazuje szeroki związek z prawem cywilnym, określającym tryb ustalania i wysokość wyrządzonej przestępstwem szkody.

Bibliografia

- Bafia, J. (1968). Wzbogacenie środków zwalczania drobnej przestępczości. *PiP* nr 4–5, 638.
- Bieńkowska, E. (1998). Co to jest mediacja? *Jurysta*, nr 10–11, 31.
- Cieślak, M. (1968). O węzłowych pojęciach związanych z sensem kary. *NP*, nr 2, 132.
- Daszkiewicz, W. (1970). *Zasądzenie odszkodowania z urzędu w polskim procesie karnym*. Warszawa.
- Daszkiewicz, W. (1972). *Naprawienie szkody w prawie karnym*. Warszawa.
- Gerecka-Żołyńska, A. (2002). Powództwo cywilne w procesie karnym a obowiązek naprawienia szkody. Uwagi na tle art. 62 k.p.k. oraz art. 46 § 1 k.k. W: S. Stachowiak (red.). *Współczesny polski proces karny. Księga ofiarowana Prof. T. Nowakowi*. Poznań.
- Gerecka-Żołyńska, A., Mazur, P., Paluszkiewicz, H. (2009). Kilka uwag o instytucji warunkowego umorzenia postępowania na tle jej związków z prawem materialnym i formalnym. W: Z. Cwiakalski, G. Artymiak (red.). *Współzależność prawa karnego materialnego i procesowego*. Warszawa.
- Kozioł, T. (2000). Z problematyki przesłanek warunkowego umorzenia postępowania karnego. *CPKiNP*, nr 2, 25.
- Kunicka-Michalska, B. (1982). *Warunkowe umorzenie postępowania karnego w latach 1970–1977*. Warszawa.
- Murzynowski, A. (1970). Nałożenie obowiązku naprawienia skutków przestępstwa jako element nowej polityki karania. *PiP*, nr 5, 716–717.
- Murzynowski, A. (1994). *Istota i zasady procesu karnego*. Warszawa.
- Paluszkiewicz, H. (2005). Warunkowe umorzenie postępowania karnego w stadium postępowania przed sądem. W: *Nowy kodeks postępowania karnego. Komentarz, t. I*. Warszawa.
- Rogalski, M. (2016). Obowiązek naprawienia szkody lub zadośćuczynienie za doznaną krzywdę. W: R.A. Stefański (red.). *Środki karne po nowelizacji w 2015 roku*. Warszawa.
- Samborski, E. (2004). *Dochodzenie roszczeń cywilnych w procesie karnym*. Warszawa.
- Szpunar, A. (1974). Rozważania nad odszkodowaniem i karą. *PiP*, nr 6, 15.

- Tobis, A. (1974). Z rozważań nad istotą warunkowego umorzenia postępowania karnego. *RPEiS*, nr 4, 139.
- Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. Kodeks karny. Dz.U. nr 13 poz. 94 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. Kodeks postępowania karnego. Dz.U. nr 13 poz. 96 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw. Dz.U. poz. 396.
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny. Dz.U. nr 88 poz. 553 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego. Dz.U. nr 88 poz. 555 z późn. zm.
- Waltoś, S. (1977). Współzależność prawa karnego materialnego i procesowego. *ZNUJ*, nr 74, 181.
- Warkało, W. (1972). *Odpowiedzialność odszkodowawcza. Funkcje — rodzaje — granice*. Warszawa: wyd. II.
- Wąsek, A. (1997). Związki prawa karnego materialnego z procedurą karną. *Studia Iuridica*, t. XXXIII, 233.
- Zoll, A. (1973). *Materialnoprawna problematyka warunkowego umorzenia postępowania karnego*. Kraków.

Conditional termination of penal proceeding as a sign of interdisciplinary character of penal law taking into account the status of the injured party

Abstract

Interdisciplinary character is a common occurrence in law. It is justified in the permeation of values and norms that protect it. Undoubtedly, the efficiency of legal norms of a country necessitates the norms of individual branches of law to supplement the norms of other branches of law. Also, penal law at large is a set of norms that supplement one another. The interconnection of material and process penal law do not need further explanation. Material law would be "dead" if the norms that dictate the course of action were absent. An example of close interconnection of material and process penal law norms is the institution of mutual termination. The material-process bond of the institution of mutual termination is very strong and, as the subject literature suggests, rather inseparable. With the change of this institution in the picture, the increase of the share of the process aspect which is visible in the creation of a complex of formal regulations that norm the procedure of ruling on conditional termination of penal proceeding. The lawmaker, when developing the process regulation of conditional termination, takes into account the new trend in penal policy, namely, the increase in the role of the participants of the process, especially of the defendant and the injured party, on the court's ruling. This occurs in the issues of repairing the damages and compensation to the injured party. This article shows mutual and complimenting action of norms of penal law and process penal law based on the institution of conditional termination of legal proceeding.

Keywords: termination, damage repair, crime victim, injured party, suspect, crime, probation, compensation, agreement, mediation, material-process bond, preparatory proceeding.

